

Костючик Юлія
*студентка природничо-географічного факультету,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка.
Науковий керівник – ст.. викладач кафедри географії,
кандидат географічних наук Маслова Н.М.*

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ В РІВНІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті аналізуються показники матеріального добробуту населення, інфраструктурного освоєння та соціально-екологічного неблагополуччя за районами та найбільшими містами Кіровоградської області . Висвітлено просторові відмінності в рівні життя населення в межах області.

Ключові слова: рівень життя, якість життя, умови життя, матеріальний добробут, соціально-екологічне неблагополуччя

Костючик Ю.В. ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В УРОВНЕ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ В КИРОВОГРАДСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье анализируются показатели материального благосостояния населения, инфраструктурного освоения и социально-экологического неблагополучия по районам и крупнейшими городами Кировоградской области. Освещены пространственные различия в уровне жизни населения в пределах области.

Ключевые слова: уровень жизни, качество жизни, условия жизни, материальное благосостояние, социально-экологическое неблагополучие

Kostuychik Y.V. TERRITORIAL DIFFERENCES IN THE LIVING STANDARDS OF THE POPULATION IN THE KIROVOGRAD REGION. The article analyzes the indicators of material welfare of the population, infrastructure development and socio-environmental disadvantages in the districts and major cities of the Kirovograd region. The spatial differences in living standards of the population within the oblast are covered.

Key words: standard of living, quality of life, living conditions, material well-being, social and environmental disadvantages

Постановка проблеми. Аналіз рівня життя є завжди актуальним напрямком наукових досліджень, оскільки стосується безпосередньо основних пріоритетів суспільного розвитку людської цивілізації. Рівень життя населення як соціально-економічна категорія являє собою рівень і ступінь задоволення потреб людей у матеріальних благах, побутових та культурних послугах. Тому аналіз життєвого рівня населення дає можливість визначити основні напрямки вдосконалення соціально-економічної політики в державі.

Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджувалися вітчизняними і закордонними вченими: О. І .Амошею, Д. П. Богинею, П. Т. Бубенко, М. І. Долішнім, В. В. Онікієнком, С. І. Дорогунцовим, В. С. Пономаренком, М. О. Кизимом та ін. Значний внесок у вирішенні теоретичних та практичних аспектів дослідження проблем життєвого рівня населення в Україні належить О. В. Базилюк, І. К. Бондар, В. М. Гейцю, О. І.

Даниленку, М. В. Долішньому, А. М. Колоту, В. І. Куценку, Е. М. Лібановій, В. Є. Мандибурі, В. М. Новікову, В. В. Онікієнку, А. Х. Ревенку, В. О. Тімофєєву та ін. Узагальнюючи теорію і практику даного питання, ці дослідники виділяють ряд невирішених проблем, а саме: розмежування понять «рівень» та «якість» життя населення, побудови узагальнюючого критерію оцінки рівня і якості життя населення, вибору системи окремих і інтегральних кількісних показників рівня життя населення, розробки інтегральної оцінки якості життя населення. Втім, територіальним аспектам диференціації рівня життя населення приділяється незначна увага науковців.

Мета статті полягає у встановленні територіальних відмінностей рівня життя населення Кіровоградської області.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішенню ряду взаємопов'язаних завдань:

- ознайомитись з суттю понять «рівень» та «якість» життя населення, критеріальними показниками рівня життя населення, різними методиками дослідження рівня життя населення;
- проаналізувати рівні матеріального добробуту, інфраструктурного освоєння та соціально-екологічного неблагополуччя за районами та найбільшими містами Кіровоградської області;
- виявити просторові відмінності рівня життя населення в Кіровоградській області.

Виклад основного матеріалу. При трактуванні понять «якість життя» та «рівень життя» ми дотримувалися підходу О.Г.Топчієва, який розмежовує дані поняття за методологічною схемою: якість життя – це інтегральний показник умов життєдіяльності населення, а рівень життя населення - їх головні по компонентні характеристики [3].

Рівень життя населення – складна інтегрована соціально-економічна категорія, що відображає рівень розвитку економіки, і визначається обсягами споживання та можливістю накопичення матеріальних благ, а також ступенем задоволення духовних потреб людей.

В рамках даного дослідження було відібрано систему показників для аналізу рівня життя населення України. Всі відібрані показники були згруповані в три критеріальні групи:

- показники матеріального добробуту населення: середньомісячна номінальна заробітна плата, середня призначена пенсія, роздрібний товарооборот на одну особу, споживання населенням платних послуг, забезпеченість житлом;
- показники інфраструктурного освоєння території: 16 показників, які об'єднано у 8 груп, що відображають забезпеченість населення: послугами ЖКГ, сфери охорони здоров'я, сфери зв'язку, закладами освіти закладами культурного типу, бібліотеками;
- показники соціально-екологічного неблагополуччя території: 13 показників, які відображають ступінь забруднення довкілля, захворюваність населення на соціально-небезпечні хвороби та рак, рівень злочинності, безробіття, смертності, розлучуваності.

Проаналізувавши показники *матеріального добробуту населення* за районами, можна зауважити, що загалом рівень матеріального добробуту населення в Кіровоградській області є низьким у порівнянні середнім по Україні. Рівень матеріального добробуту вище середнього рівня по області характерний для м. Кропивницький та м. Знам'янка. Зазначені міста є найбільш економічно розвиненими в області, тому рівень заробітної плати, пенсій та роздрібного товарообороту є вищим у порівнянні з іншими

містами і районами області. Дані міста не є перенаселеними, тому забезпеченість житлом є також достатньо високою, але нижчою порівняно із сільською місцевістю.

Середній рівень матеріального добробуту характерний для Кіровоградського та Благовіщенського районів, а також для м. Олександрії. Кіровоградський район при своєму розташуванні в центральній частині області, є приміським районом обласного центру м. Кропивницький, тому рівень матеріального добробуту перебуває на вищому рівні, ніж в периферійних районах області. На рівень добробуту населення Благовіщенського району суттєво вплинули високий показник забезпеченістю житлом на одну особу, а також досить високий показник роздрібного товарообороту (10 055 грн. на одну особу). Середній в області рівень матеріального добробуту у м. Олександрії визначається переважно середнім рівнем доходів населення, значна частка якого зайнята у промисловому виробництві та сфері послуг.

Найнижчий рівень матеріального добробуту зафіксовано в межах Новоархангельського, Вільшанського, Компаніївського, Олександрійського, Новгородківського, Петрівського та Устинівського районів. Нижчий рівень добробуту населення в цих районах зумовлений низькими розмірами заробітних плат та пенсій, що, відповідно, визначають низьку купівельну спроможність населення, що відображається у низьких показниках роздрібного товарообороту у розрахунку на одну особу.

Проаналізувавши показники *інфраструктурного освоєння* в межах районів та найбільших міст Кіровоградської області, було виявлено, що загалом територія області має середній рівень інфраструктурного освоєння. В межах області найвищий рівень розвитку інфраструктури мають найбільші міста області та райони, в межах, яких вони знаходяться: м. Кропивницький та Кіровоградський район, м. Знам'янка та Знам'янський район, м. Світловодськ та Світловодський район. Крім того, до територій з високим рівнем інфраструктурного освоєння належить Вільшанський район, який має достатньо високі показники забезпечення послугами охорони здоров'я, освіти, закладами клубного типу та бібліотеками.

В західних районах області, а також у Олександрівському та Онуфріївському районах рівень інфраструктурного освоєння є середнім. Зазначені райони мають порівняно нижчі показники забезпечення послугами житлово-комунальних господарств в порівнянні з найбільшими містами області, а також середній рівень забезпеченості населення послугами охорони здоров'я та освіти послугами.

Низький рівень інфраструктурного освоєння характерний для Гайворонського, Маловисківського та Новоукраїнського районів за рахунок низьких показників забезпечення населення послугами житлово-комунального господарства та сфери охорони здоров'я.

За рівнем-соціально-екологічного неблагополуччя було виділено 5 груп районів Кіровоградської області:

- райони з низьким рівнем соціально-екологічного неблагополуччя – Голованівський район;
- райони з рівнем соціально-екологічного неблагополуччя нижче середнього: Бобринецький та Долинський;
- райони з середнім рівнем соціально-екологічного неблагополуччя: Гайворонський, Благовіщенський, Вільшанський, Новоархангельський, Добровеличківський, Маловисківський, Олександрівський, Знам'янський, Світловодський, Олександрійський, Онуфріївський;

- райони з рівнем соціально-екологічного неблагополуччя вище середнього: Новоукраїнський та Компаніївський;
- райони з високим рівнем соціально-екологічного неблагополуччя: Новомиргородський, Кіровоградський, Новгородківський, Петрівський, Устинівський райони та міста Кропивницький, Знам'янка, Олександрія.

Дані територіальні диспропорції в першу чергу залежать від різниці в рівні життя населення у містах та сільській місцевості. В містах підвищений рівень неблагополуччя зумовлений високою захворюваністю населення на соціально-небезпечні хвороби та накопиченням відходів різних класів небезпеки. У Петрівському районі, як і в сусідній Дніпропетровщині, високий рівень неблагополуччя зумовлений великими обсягами утворення небезпечних відходів гірничовидобувної промисловості.

Проаналізувавши показники рівня матеріального добробуту населення, інфраструктурного освоєння території та соціально-екологічного благополуччя населення, було визначено загальний рівень життя населення районів та найбільших міст Кіровоградської області і виділено 3 групи районів (рис.1.):

- території з рівнем життя населення вище середнього: м. Кропивницький та Кіровоградський район;
- території з середнім рівнем життя: Вільшанський, Голованівський, Добровеличківський, Знам'янський, Компаніївський, Олександрівський, Світловодський райони та м. Світловодськ;
- території з низьким рівнем життя, до яких належать більшість адміністративних одиниць області, зокрема: Бобринецький, Гайворонський, Долинський, Маловисківський, Новоархангельський, Новомиргородський, Новоукраїнський, Олександрійський, Онуфріївський, Петрівський, Благовіщенський, Устинівський райони, м. Знам'янка та м. Олександрія.

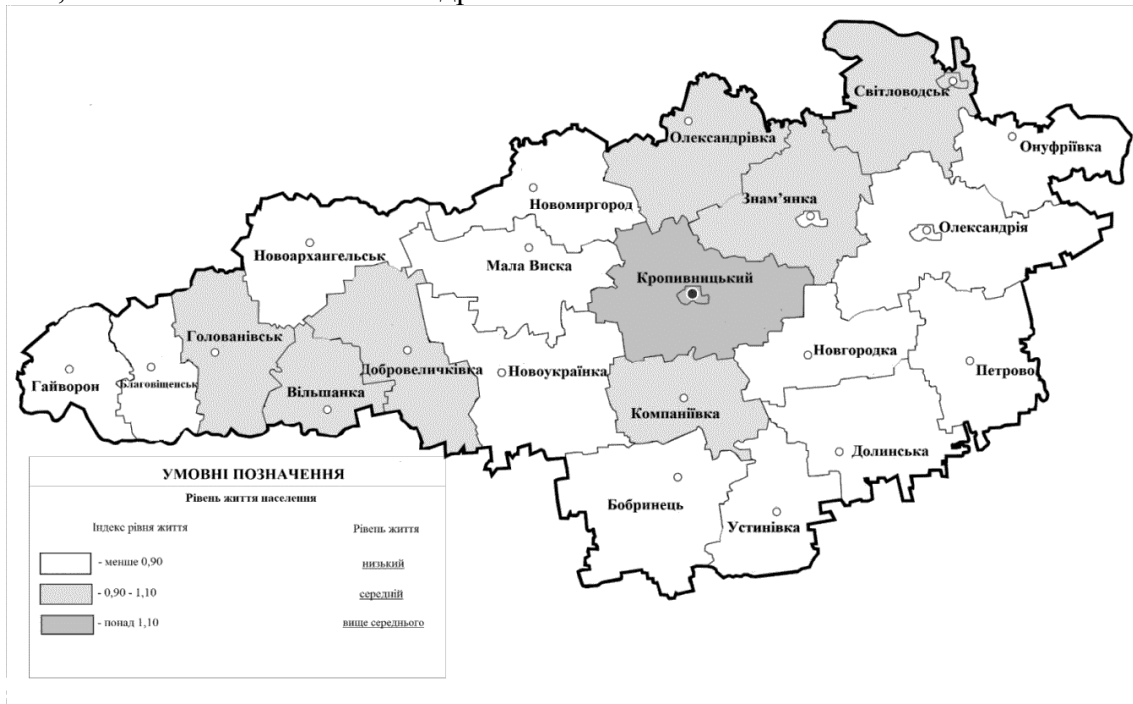


Рис.1. Рівень життя населення Кіровоградської області, 2015 р.

Загалом рівень життя населення в межах області є середнім у порівнянні з іншими регіонами України, але більшість районів перш за все з переважанням сільських поселень мають достатньо низькі показники матеріального добробуту та інфраструктурного освоєння території. Дана ситуація, в першу чергу зумовлена низьким рівнем економічної зайнятості населення та рівнем доходів, не дивлячись на високі показники забезпечення житлом, житлово-комунальні послуги господарств є недостатніми для нормального існування, а можливість покращення свого благоустрою, особливо у сільській місцевості є неможливою.

В межах обласного центру (м. Кропивницький) рівень життя вище середнього рівня зумовлений, насамперед, високими показниками матеріального добробуту населення та інфраструктурного освоєння території, а рівень соціально-екологічного благополуччя бажає бути кращим. В межах районів з низьким рівнем життя прослідковується зворотній зв'язок, рівень матеріального добробуту населення є низьким, а показники соціально-екологічного благополуччя значно вищими у порівнянні з найбільшими містами у зв'язку з кращою екологічною ситуацією.

На території районів та міст з середнім рівнем життя визначний вплив на показник рівня життя мають показники інфраструктурного освоєння, які дещо вищі у порівнянні з іншими районами в межах області.

Висновок. Низький рівень матеріального добробуту суттєво знижує якість життя населення України. Середній рівень розвитку інфраструктури не забезпечує необхідної комфортності проживання та не сприяє задоволенню всіх потреб населення. Високий рівень соціально-екологічного неблагополуччя знижує якість та екологічну комфортність життя населення. Разом всі зазначені чинники викликають низку соціальних проблем в країні.

Список використаних джерел:

1. Населення Кіровоградщини, 2015 р. Демографічний щорічник. / [за редакцією Л.Б. Дівель, відповідальна за випуск О. Ю. Василенко]. – Кіровоград : Головне управління статистики в Кіровоградській області, 2013. – 208 с.
2. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2015 рік. [За ред. Л. Б. Дівель]. – Кіровоград : Головне управління статистики у Кіровоградській області, ТОВ «Поліграф-Сервіс», 2013. – 496 с Статистичний щорічник України за 2015 рік. [За ред.І.М.Жук]. – Київ : Державна служба статистики, 2016. – 575 с.
3. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : Навчальний посібник. / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.